

אמר רבי שמעון בן פאי אמר רבי יהושע בן לוי משום בר קפרא: כל המוריד דמעות על אדם כשר הקדוש ברוך הוא סופרן, ומניחן בבית גגו, שנאמר גדי ספרתה אתה שמה דמעותי בנאדך הלא בספרתך. אמר רב יהודה אמר רב: הכל המתעצל בהספדו של חכם - ראוי לקבורו בחייו, שנאמר ויקברו אותו בגבול נחלתו בתמנת סרח אשר בהר אפרים מצפון להר געש - מלמד שרגש עליהן הר להורגן. אמר רב חייא בר אבא אמר רבי יוחנן: כל המתעצל בהספדו של חכם - אינו מאריך ימים, מדה כנגד מדה, שנאמר בסאסא בא בשלחה תריבנה.

ספרתה אתה - לשון "לנו" לוי (ליוג נ). ויקברו אותו - ניהושע כתיב שרגש עליהן הר להורגן - שלא הספידו כראוי. מדה כנגד מדה - הוא לא נחלל על שנתקברו יוני החכם, אף לחיו לא יחשו מן השמים.

ו'י' פל

שופטים, הלכות אבל פ"ב

ב כל-המתעצל בהספדו של חכם - אינו מאריך ימים, וכל-המתעצל בהספדו של חכם - ראוי לקבורו בחייו, וכל-המוריד דמעות על אדם פשוט - הרי שקרו שמור על כך אצל הקדוש ברוך הוא.

למי קי' ע"כ

א הספד כבוד המת הוא, לפיכך פוסין את-היוקשין לסן שבר מקוננים והמקוננות וסופדין אותו, ואם צנה שלא יספדוהו - אין סופדין אותו, אצל אם צנה שלא יקבר - אין שומעין לו, שהקבורה מצנה, שנאמר: כי-קבור תקברנוי (ברכות כ"ג, ב).

ואמר מי שמתעצל בהספד של ת"ח ראוי לקבורו בחייו ור"ל כי כל כך חזק וקשה במדת הדין מיתתו של ת"ח, ולכך מי שהוא מתעצל (במיתתו) [בהספדו] של ת"ח ראוי לקבורו בחייו כלומר שפוגע בו מדת הדין הקשה כל כך עד שראוי לו הקבורה בחייו, וכל זה כאשר לא נתן לב על מדת [הדין] הקשה שפגע בת"ח ראוי שיפגע [בו] מדת הדין הקשה לגמרי...)

אמר ר' אבהו - אצלך

מהרש"א

לקבורו בחייו ב"י, נראה מדה כנגד מדה דקאמר בסמוך קאי נמי אהא דכל זמן שמתעצל בהספד של חכם המת הרי הוא מחשיכו כחי והרי כאילו הוא חי בקבר לפי דעתו אף הוא ראוי לכן לקבורו בחייו ומימי ליה מקרא שנאמר ויקברו וגו' נהר אפרים מנפון להר געש כו'

דמאי סימנא מנפון להר געש דמלי תניא דללא תניא דהר אפרים מפורש בכמה מקראות ולא כן הר געש וע"כ דרשו דמנפון לאותו הר שזכר דהיינו אפרים געש ורעש עליהם להורגן כו' ודו"ק:

ענה יוסף

כל המתעצל כו' ראוי

לקבורו בחייו, ולכאורה מאי מדה כנגד מדה היא, ונראה משום שזה שנתפס הת"ח בעון הדור הוא משום שכל ישראל ערבים זה בזה, והנוקין שמין להם בעדיות על כן נתפס הת"ח שהם העדיות, ולכן צריך כל אדם לעורר את

עצמו בתשובה ולומר שמא מת הת"ח בעונוי ואני גרמתי לו המיתה אבל מי שמתעצל בהספדו של חכם הוא כודאי מחמת הגאווה שיש בו שאומר אני גדול ממנו ומי כמוני וכיון שיש בו מדת הגאווה הרי השכינה פורשת ממנו כמ"ש חז"ל (סוטה ה.) ע"פ גבה עינים ורחב לבב אתו לא אוכל (תהלים קא) אתו לא אוכל אמר הקב"ה אין אני והוא יכולין לדור במחיצה אחת, ואז גם הנשמה הקדושה פורשת ממנו ולא נשאר בו רק נפש הבהמיות, וכמ"ש האלשיך ע"פ (תהלים קג) כל הנשמה תהלל יה שדרשו חז"ל על כל נשימה ונשימה רוצה הנשמה לצאת מן הגוף אך מחמת שרואה שהשכינה שורה כדכתיב (ויקרא טו) השוכן אתם בתוך טומאתם אפילו אם יהיו טמאים ע"כ נשאר הנשמה ג"כ בו אך זהו בכל העבירות אבל בגאווה כתיב אתו לא אוכל, וכיון שהשכינה פורשת גם הנשמה פורשת ממנו וא"כ ראוי לקבורו בחייו כיון שאין לו נשמה וזהו שאמרו כל המתעצל כו' וא"כ כיון שיש בו מדת הגאווה הנשמה הקדושה פורשת ממנו א"כ

ראוי לקבורו בחייו. עוד יש לפרש דבספר אגודת אוזב הקשה למה נתפס הצדיק בעון הדור וכי טוביה חטא כו', ותירץ אלא על דבר אשר לא כיהה בהם, וכן כתב בזה"ש סדר יוחי, והטעם משום שאם היה מוכיח אותם אפשר שחזרו בתשובה ונמצא שהוא היה הגורם להם לכן נתפס הוא כדי לכפר עליהם, וכתבו המפרשים שצדיק כזה שלא קיים מצות תוכחה מוכרת לבא עוד הפעם בגלגול לקיים מצות תוכחה כי הצדיק צריך לקיים כל תרי"ג מצות כפי אשר תשיג ידו אך כאשר העם מתעוררים לתשובה מחמת מיתתו אזי תיקן הצדיק הלוה כמותו מצות תוכחה ואין צריך לבא עוד בגלגול וזהו שאמרו כל המתעצל בהספדו של חכם ואינו חוזר בתשובה א"כ לא עשה הצדיק שום תועלת במיתתו ולא זאת אלא שגם יצטרך לבא עוד בגלגול ונמצא נקבר הצדיק כאמצע חייו בשביל זה הרשע שלא שב לכן ראוי לקבורו כאמצע חייו מדה כנגד מדה, וכזה מביא המאמר (שבת קט"ז): כל המבזה לת"ח אין רפואה למכתו:

בכיה על העדר ערכים אמיתיים

עוד איתא בגמרא שם (שבת ק"ה):

אמר רב: כל המתעצל בהספדו של חכם ראוי לקבורו בחייו, שנאמר: ויקברו אותו (את יהושע) וכו' מצפון להר געש - מלמד שרגש עליהן הר להורגן (פירש רש"י: שלא הספידוהו כראוי). ועוד שם: אמר ר' חייא בר אבא אמר ר' יוחנן: כל המתעצל בהספדו של חכם אינו מאריך ימים, מדה כנגד מדה. (פירש רש"י: מדה כנגד מדה, הוא לא נתאבל על שנתקצרו ימיו של החכם, אף לחייו לא יחושו מן השמים).

כל עונשי שמים אינם באים אלא כדי ללמד את האדם ולתקנו, וגדר מדה כנגד מדה הוא, שבעונש יש למוד ישיר שמורה על אותו ענין שהאדם לקוי בו, כדי שעל ידי העונש יבוא האדם לידי ההכרה הנכונה, ויגלה את החסרון שגרם לו לחטוא. מדוע האדם מתעצל בהספדו של חכם? מפני שחסרה לו הבחנת ערך החכם וחכמתו. אין זאת אלא שלקויה אצלו ההרגשה שהתורה היא חיינו; עדיין משמעות החיים אצלו היא גשמית גרידא, לכן אינו חש בהעדר התורה והיראה על ידי מיתת החכם, לפיכך מראים לו משמים שאין כל ערך לחייו הוא, כיון שהם חסרים את התוכן האמיתי, ולא יחושו משמים על חייו.

אמר ר' אבהו - אצלך

251

1. א"ו יהודה א"ר, כל המתעצל בהספדו עיל
חכם ראוי לקוברו בחייו, שנאמר ויקברו אותו
בגבול נחלתו בתמנת סרה [אשר] בהר אפרים
מצפון להר געש, מלמד שגעש [שרגש] עליהן
ההר להרגן. ההתעצלות משמעותה שהוא כן עוסק
בהספדו של החכם, אלא שהוא מתעסק בו בעצלות

עין איה

ישראל לארץ ירושתו, ושהפיל לפניהם עמים רבים
ומלכים אדירים. אבל מתוך הפרסום הגדול של
מפעלי יהושע הגלויים, נתעצלו לחדור בערכו הרוחני
הגדול של יהושע, הנביא הגדול והשקדן הגדול²,
אשר לא ימוש ספר התורה ממנו וקיים "והגית בו
יומם ולילה"³. לא עלה היתרון הפנימי, האמיתי,
הרוחני, הגנוז בנשמתו של יהושע, על לב
המספידים, מפני שרק את המפעלים המוחשים אשר
הובלטו כ"כ בחייו הרגישו, שהם באמת טפלים הם
לגבי העיקר, הערך הרוחני הצפון של יהושע עבד
ד'⁴. ועל כן רגש עליהן ההר להרגן. והובלט בזה ג"כ
הצד הצפון העיקרי בקדושת יהושע וגדולתו, לעומת
הצד המפורסם והרועש הגועש שבמפעליו. שבאמת
הצד המפורסם הרועש הוא הטפל בהערכתו העליונה,
לעומת מה שהדור בעצלותו או חשב את זה הצד
לכל המהות ולכל העיקר של החזון הגדול, של
האישיות הרוממה, האדירה, הקדושה והנפלאה של
יהושע. ומוזה למדנו כלל גדול על כל המתעצל
בהספדו של חכם בכל הזמנים ובכל הדורות, שמעיד
על עצמו שלמעשיו המפורסמים אין להם שורש
ולשד בפנימיותה של הנשמה העליונה, וממילא אין
לכל תוכן חייו הערכה אמיתית של חיים, ומאן
דחפיר וקביר⁵ לא עולה בהערכת החיים ממנו. ועל
כן הוא ראוי לקוברו בחייו, כמו שגעש ההר על אותו
הדור להרגן, מפני ההתעצלות הזאת שהיתה להם
בקשר עם הספדם על יהושע.

ולא בכל המילוי של הכבוד הדרוש להיות חרד
להכבוד הנעלה, הראוי להבליט ביחס להספדו של
חכם. ותוכן העצלות כא(ה), מפני שבכל ההערכה
של החכם הלא ישנן מעלות גלויות, שבחיי החכם
נתגלו לרבים ורבים נהנו מאורו, אבל עלינו לדעת
שהרבה יותר ממה שהחכמה וכל יתרונותיה
המקושרים עם נפש החכם יכולים להתגלות
במפעלים ובכתיוביים, ישנו אוצר סתום וחתום, אוצר
גנוז, שהוא בנפש החכם, שסגולתו המקודשת היא
פועלת ג"כ באופן מוסתר וצנוע גם על האיכות של
ההשפעות המגולות, שהערכתן היא נודעת וניכרת.
וכל המתעצל בהספדו של חכם, אין כל האוצר הגנוז
שנחסר מהעולם על ידי הסתלקותו של החכם
נוגע(ת) אל לבבו, וכל מה שהוא מספיד אותו איננו
נוגע כ"א על דבר הדברים הגלויים, והתועלת
המעשית המפורסמת שהכל מרגישים את חסרונה
בעת סילוקו של החכם. אבל באמת זאת היא עצלות
מפסידה מאד, כי לא די שלא נגע זה המספיד
המתעצל בעצם הכח הנשגב של החכם, שערכו
הסגולי אין לו שיעור והערכה במדות החושים
וארחות הפרסומים, אלא שגם ההרצאה על דבר
הענינים הגלויים, אינה באה לאמתתה ע"פ ערכם
וסדרם האמיתי, מפני(ם) שכולם הלא הם יונקים
כפנימיות מאותו הכח הגנוז שלא נחשף ולא נתגלה
לרבים. ומדה כנגד מדה ראוי הוא העצלן הזה
לקוברו בחייו, כלומר להסתיר ולגנוז את כל הארת
חייו ומפעליהם הגלויים, שלא יהיו נחשבים כלל
ושלא תבא עליהם שום הכרה וחשיבות, כמו שהוא
לא רצה בעצלותו ליתן את ההכרה והחשיבות
האמיתית לערכו הגנוז של אוצר הטוב אשר בנפש
החכם.

וכשלוך זה אירע לדורו של יהושע. לגבי יהושע,
הכל הרגישו ביהושע את הכובש המעשי שהביא את

1. מרן הראי"ה קוק זצ"ל הקיף מלה זו בסוגרים מרובעים, כנדפס
2. שמות לג, יא. ועיין מגילה ג, א. תנ"כ"א זוטא יג. ועוד. 3. יהושע א, ח. 4. שם כג, כט. שופטים ב, ח. 5. שבת
קנב, א.